

**Приватний вищий навчальний заклад
«Буковинський університет»**

**Сучавський університет імені Штефана чел Маре
(Румунія, м. Сучава)**

**Державна вища техніко-економічна школа імені Броніслава Маркевича
(Польща, м. Ярослав)**

**Західний університет імені Василя Голдіша
(Румунія, м. Арад)**

Центральноукраїнський національний технічний університет

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

**Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»**

**Заклад вищої освіти
«Університет короля Данила»**

**Центр німецької мови у Чернівцях
(партнер Goethe-Institut Ukraine)**

**МАТЕРІАЛИ
міжнародної науково-практичної конференції**

**Інформаційні технології, економіка та право:
стан і перспективи розвитку
(ІТЕП-2025)**

**Information Technologies, Economics, and Law:
Current Status and Prospects for Development”
(ITER-2025)**

**9-10 жовтня 2025 року
ПВНЗ «Буковинський університет»**

**October 9-10, 2025
PHEI «Bukovinian University»**

Чернівці – 2025

Олена ЮЩИК

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

o.uschuk@chnu.edu.ua

ЗАСОБИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ

Невід'ємною складовою мети покарання відповідно до кримінального законодавства є виправлення засуджених. [1] Зменшення рівня рецидивної злочинності залежить від ефективності проведених заходів виправлення та ресоціалізації засуджених. Проблема ресоціалізації засуджених набуває сьогодні актуальності у сфері кримінально-виконавчої політики, оскільки її ефективність впливає на рівень злочинності, стану суспільної безпеки та реалізації принципів гуманізму в правозастосовній практиці. Отже, актуальність проблеми ресоціалізації засуджених потребує розроблення засобів відновлення осіб, які відбули покарання до повернення у суспільство з повноцінним соціальним життям.

Україна стоїть на шляху євроінтеграційних процесів, тому зобов'язана впорядкувати відповідність між національною системою виконання покарань та досягнення мети із міжнародними стандартами та створити відповідні умови для повернення особи до повноцінного життя.

Відповідно до ч. 2 ст. 6 КВК України «ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві».[2] На думку М.Ю. Кутєпової «під ресоціалізацією слід розуміти не повернення правопорушника в суспільство таким, яким він був, з певною системою протиправних зв'язків, цінностей, орієнтацій, а відновлення старих і створення нових систем ціннісних орієнтацій, характеру поведінки, тобто вироблення готовності до самокерованої правослухняної поведінки. [3, С. 228-231]

У психології ресоціалізація асоціюється із повторним засвоєнням культури стосунків у суспільстві, формування навичок, функцій, умінь, які є необхідними для їх успішної реалізації. Під ресоціалізацією засуджених необхідно розуміти комплекс психологічних, педагогічних, економічних, юридичних та організаційних заходів, спрямованих на відновлення у засудженого здібностей та можливостей повернення до звичайних умов життя в суспільстві після відбуття покарання.

У психологічній літературі виділяються такі основні напрями ресоціалізуючої діяльності: «психологічна діагностика особистісних особливостей кожного засудженого, виявлення дефектів загальної і правової соціалізації особистості, а також дефектів у психічній регуляції і наявності прикордонних нервово-психічних розладів; розробка довгострокових програм індивідуально-особистісної і групової психолого-педагогічної корекції засуджених і їх поетапна реалізація; здійснення у спеціально створених центрах необхідних заходів психотерапії. Для засуджених, які страждають невротизацією і психопатичними проявами, неаде-

кватними методами психологічного захисту й особистісними акцентуаціями; розробка й упровадження нових моделей і принципів виконання і відбуття покарань, що базуються на психологічно обґрунтованих критеріях виправлення і надають можливості для особистісного зростання; всемірне відновлення порушених у засуджених позбавленням волі соціальних та інших зв'язків, мобілізація їхньої психічної активності на вироблення соціально позитивних ціннісних орієнтацій і норм поведінки, психологічної готовності до правослухняної поведінки після звільнення». [4, С. 235-242]

На підставі аналізу основних засобів ресоціалізації засуджених, передбачених ч. 3 ст. 6 КВК України можна виокремити пенітенціарну та постпенітенціарну ресоціалізацію. На етапі пенітенціарної ресоціалізації здійснюється комплекс заходів, які пов'язані із виконанням та відбуванням покарання. Саме різновиди таких заходів залежать від виду покарання, яке застосовується до засудженого, його режиму відбування або пробації. В процесі ресоціалізації засуджених у період відбування покарання необхідним є вироблення та формування навичок у поведінці засудженого, які б проявлялися у адекватній поведінці у різних ситуаціях. «Основними напрямками корекційної роботи повинні бути: 1) вивчення і превенція негативних факторів і явищ, що сприяють формуванню та розвитку деструктивної поведінки особистості; 2) розвиток рівня довіри між персоналом і засудженими; 3) надання психологічної допомоги та підтримки; 4) залучення до здійснення ресоціалізації державних, громадських, релігійних установи об'єднань тощо». [4]

Звичайно, що всі заходи ресоціалізації повинні враховувати не лише вид призначеного покарання, але й особистість засудженого, характер, ступінь суспільної небезпеки і мотивів вчиненого кримінального правопорушення та поведінки засудженого під час відбування покарання.

Етап пенітенціарної ресоціалізації починається з моменту прибуття особи до кримінально-виконавчих установ або органу пробації. На початку відбування покарання відбувається адаптація до місця виконання покарання, після чого співробітники таких установ здійснюють заходи щодо виховання, перевиховання та виправлення засуджених. І завершальний етап ресоціалізації – це підготовка до дострокового звільнення від відбування покарання або звільнення після відбування усього покарання.

На даному етапі ресоціалізація відбувається за такими напрямками: «всебічне (моральне, розумове, правове, естетичне, фізичне, трудове, санітарно-гігієнічне, статеве) виховання; загальна середня, професійно-технічна та вища освіта; участь у гуртках самодіяльності та самоврядуванні; звернення до релігії як засобу виправлення; суспільно корисна праця; дотримання режиму й самодисципліна; психологічна допомога (корекція негативних і девіантних якостей особистості, нейтралізація негативних соціальнопсихологічних явищ у концентрованому середовищі правопорушників, надмірного звикання до умов ізоляції від суспільства тощо); підтримка соціально корисних зв'язків із сім'єю, друзями, колегами тощо; попередня підготовка засуджених до звільнення (забезпечення контролю і зворотного зв'язку між установою виконання покарань і сім'єю, місцевими органами влади, регіональними центрами зайнятості населення, на-

вчальними закладами щодо вирішення побутових проблем і працевлаштування на волі); допомога в пошуку соціальних контактів засудженого з метою формування позитивних перспектив у працевлаштуванні, стабілізації психічних станів, набуття досвіду взаємодії з іншими людьми; конкретизація життєвих планів на основі використання власних ресурсів і можливостей родичів, різних організацій, закладів соціального захисту (будинків престарілих, притулків тощо); проведення індивідуальних занять у межах програми підготовки до звільнення з урахуванням домінуючих і перспективних проблем; організація допомоги в підготовці до життя на волі (листування із представниками органів влади, сприяння в отриманні необхідних документів, матеріальної допомоги, одягу тощо)». [3, С. 228-231]

Постпенітенціарна ресоціалізація займає теж важливе місце для адаптації засудженого до умов життя в суспільстві після відбування покарання. Оскільки, правильність застосування засобів ресоціалізації впливає по подальшу поведінку особи та попередження вчинення нових кримінальних правопорушень.

Основним органом, який повинен застосовувати засоби реалізації ресоціалізації – це орган пробації. Відповідний орган здійснює заходи до осіб, які відбувають покарання (громадські роботи, виправні роботи, пробаційний нагляд тощо), а також до осіб, які звільнені від відбування покарання з випробуванням та осіб, які мають судимість. Одним із важливих засобів ресоціалізації є формування у особи навичок та відповідальне ставлення до праці. Тому орган пробації допомагає засудженому за домовленістю з центром зайнятості працевлаштуватись, що сприяє зміні поведінки особи та отримання заробітку. У разі необхідності засуджений може отримати загальноосвітнє та професійно-технічне навчання, отримати нову кваліфікацію, що теж в майбутньому сприятиме працевлаштуванню.

Важливе місце згідно кримінально-виконавчого законодавства в процесі ресоціалізації та відновленні соціального статусу особи посідає громадський вплив. До інститутів, які можуть виконувати громадський вплив належать громадські організації, благодійні фонди, релігійні громади, волонтерські об'єднання, забезпечуючи різноманітні виховні заходи. Але найбільш ефективним засобом громадського впливу є підтримка близьких рідних, які надають особі відчуття необхідності та можливості реалізації себе в суспільстві.

Отже, застосування засобів ресоціалізації до засудженої особи забезпечує виправлення засуджених та зменшення рецидивної злочинності. Проблеми ресоціалізації набули актуальності у зв'язку з євроінтеграційним курсом України та необхідністю узгодження національної системи виконання покарань із міжнародними стандартами. Ресоціалізація є комплексним процесом, що містить психологічні, педагогічні, виховні, правові заходи, спрямовані на повернення особи у суспільство, відновлення її соціального статусу та формування правослужняної поведінки. Ефективність ресоціалізації знаменується багаторівневим процесом взаємодії органів виконання покарання, пробаційної служби, громадських організацій, волонтерських об'єднань близького оточення засудженого, забезпечуючи зниження злочинності та підвищення рівня безпеки суспільства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04. 2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 10.09.2025)
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07. 2003 № 1129-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення 10.09.2025)
3. Кутєпов М.Ю. Щодо деяких аспектів ресоціалізації засуджених. Електронне наукове фахове видання *«Порівняльно-аналітичне право»*. 2017. № 4. – С. 228–231.
4. Царькова О. В. "Ресоціалізація засуджених як один з важливих напрямків профілактики рецидивної злочинності." *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені ГС Сковороди. Психологія* 43 (2) (2012): 235-242.